SUOMEN
JOURNALISTILIITTO
FINLANDS
JOURNALISTFÖRBUND

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 217/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi
https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+217/2022

LA 57/2021 vp Lakialoite laiksi pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n muuttamisesta
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/LA_57+2021.pdf

LA 91/2020 vp Lakialoite laiksi pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n muuttamisesta
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/LA_91+2020.pdf

Asiantuntijalausunto

Journalistiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n mukaisten oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi on tärkeää, että lähdesuoja otetaan lainvalmistelussa huomioon, vaikkei lausuntokierroksella ehdotettua etukäteistä tuomioistuinmallia ehdotetakaan otettavaksi käyttöön. Lähdesuojaa olisi syytä edelleen korostaa ottaen huomioon sen, että lähdesuoja turvaa vapaan demokraattisen yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeistä sananvapautta ja yleisön tiedonsaantioikeutta. Sananvapaus on turvattu perustuslaissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa.

Jotta lainsäädännöllä olisi riittävä käytännön vaikuttavuus, on syytä kiinnittää erityistä huomiota lähdesuojan toteutumiseen myös pakkokeinolain 8 luvun tarkoittamissa tilanteissa. On olennaista varmistaa se, että lähdesuojaa ei murrettaisi myöskään vahingossa tai kiertämällä säännöksiä. Journalistin ja lähteen väliseen viestintään puuttuvien pakkokeinojen on täytettävä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja korkeimman oikeuden linjausten mukaiset edellytykset.

Ns. ylimääräistä tietoa koskevassa lakialoitteessa todetaan, että ”Arvioitaessa PL 10 §:n antamaa suojaa esimerkiksi telekuuntelun sivutuotteena saadulle ylimääräiselle tiedolle on huomioitava, että laki velvoittaa esitutkintaviranomaisen käymään läpi kaikki salaisella pakkokeinolla kertyneet tallenteet ja asiakirjat (PKL 10:53). Esitutkintaviranomainen siis tarkistaa kaiken kertyneen aineiston riippumatta siitä, onko tieto odotettavissa perusterikoksen kannalta merkitykselliseksi tai merkityksettömäksi. Poikkeuksena tästä ovat ainoastaan tilanteet, joissa on kysymys katselu- tai kuuntelukiellon mukaisesta aineistosta. Tuolloin toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä (PKL 10:52.3). Viestin salaisuus on vähintäänkin osittain menetetty sillä hetkellä, kun esitutkintaviranomainen on tarkistanut saadun viestin sisällön ja viestin sisältö on siten tullut ulkopuolisen tietoon.”

Säästöpankinranta
2 A 7 krs. PL 252
00530 Helsinki
-
Sparbankstranden
2 A 7. våningen
PB 252
00530 Helsingfors
-
(09) 612 2330
-
www.journalistiliitto.fi

Aloitteen teksti osoittaa, että lähdesuojan turvaaminen on pakkokeinojen yhteydessä käytännössä hyvin vaikeaa. Jos toimenpide keskeytetään vasta journalistin lähteen jo tultua esitutkintaviranomaisen tietoon, eivät oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n suojaamat oikeudet toteudu tarkoitetulla tavalla.

Lähdesuojaa on käsitelty tuoreissa korkeimman oikeuden ratkaisuissa. Ratkaisussa KKO 2019:67 muistutetaan, että lähdesuoja on usein välttämätön edellytys sille, että tietyistä aiheista on ylipäätään mahdollista käydä julkista keskustelua. Ratkaisussa 2019:112 KKO toteaa, että takavarikoimiskielto koskee jo tilannetta, jossa kohde sisältää tietoa toimittajan tietolähteestä, vaikka lähde ei siitä yksiselitteisesti paljastuisikaan, kun tieto voi johtaa lähteen paljastumiseen. Ratkaisun 2021:19 mukaan lähdesuojaa tulee tulkita sananvapausmyönteisesti ja pikemminkin laajentavasti kuin supistavasti. Näin ollen esimerkiksi laite-etsinnän toimittajan älypuhelimeen tai tietokoneeseen ei pitäisi olla mahdollista, jos älypuhelimessa tai tietokoneessa taikka muussa tallennusalustassa oleva tieto voi johtaa lähteen paljastumiseen. Lakivaliokunnan mietinnössä olisi hyvä edelleen muistuttaa, että lähdesuoja tulee ottaa pakkokeinolakia sovellettaessa huomioon edellä mainitulla korkeimman oikeuden linjaamalla tavalla.

Lopuksi

Pakkokeinolain 10 luvun 52 § 2 momentin 3 kohdassa käytetään vanhasta lakitekstistä peräisin olevia sanoja *”ohjelmatoimittajan harjoittaja*”. Ko. kohta viittaa sananvapauslaissa (20§) ja oikeudenkäymiskaaressa (17:20§) määriteltyyn lähdesuojaan. Näissä lainkohdissa käytetään kuitenkin muotoilua *”ohjelmatoiminnan harjoittaja”*. Tässä yhteydessä olisi hyvä varmistaa, että lain sanamuoto vastaa sitä, mitä tosiasiallisesti tarkoitetaan.

Suomen Journalistiliitto – Finlands Journalistförbund ry

Hanne Aho
puheenjohtaja

Tytti Oras
juristi

Säästöpankinranta
2 A 7 krs. PL 252
00530 Helsinki
-
Sparbankstranden
2 A 7. våningen
PB 252
00530 Helsingfors
-
(09) 612 2330
-
www.journalistiliitto.fi